Kulturutskottets betänkande

1978/79:6

med anledning av motion om dokumentation rörande arbetets historia och villkor

Motionen

I motionen 1977/78:733, vars behandling på förslag av kulturutskottet i betänkandet 1977/78:28 uppskjutits till riksmötet 1978/79, har Eva Hjelmström m. fl. (vpk) yrkat

1. att riksdagen uttalar att ett arbete snarast måste påbörjas för att dokumentera arbetets historia,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning, som snabbt skall föreslå såväl lagtekniska, ekonomiska som andra åtgärder, vilka underlättar forskning och dokumentation om arbetets historia och villkor.

I motionen anförs att kulturen måste vara ett uttryck för människors arbete, erfarenheter och upplevelser. Motionärerna anser att den sida av vår historia som gäller arbetets och arbetarnas villkor samt arbetarnas miljöer och upplevelser hittills dokumenterats endast i ringa omfattning. Enligt deras uppfattning speglar våra tekniska museer teknikens utveckling sedd från företagens ståndpunkt och inte från arbetarnas. Beträffande Nordiska musects arbetarminnen hävdas att det finns alltför litet dokumenterat om industriarbetets monotoni, dåliga arbetslokaler och olyckor i arbetet.

De stora industrikoncernernas ökande intresse att satsa pengar på företagsmuseer och historiska industrianläggningar noteras. Enligt motionärernas mening görs dessa satsningar i PR-syfte. Genom att visa bevaringsvilja på några få ställen döljer företagen den omfattande skövling av arbetarklassens historia som samtidigt pågår.

Motionärerna konstaterar att det på senare tid har börjat växa fram en rörelse i landet, som kämpar för rätten till arbetarklassens egen historia. Det är enligt motionen viktigt att denna rörelse stöds och uppmuntras.

För att bedriva den forskning och det dokumentationsarbete som åsyftas i motionen behövs det enligt motionärerna inte bara ekonomiska insatser utan också lagändringar. Företagens rätt att själva få avgöra vad som skall bevaras måste exempelvis brytas och de fackliga organisationerna i stället ges denna rätt.

Utskottet

Motionen 1977/78:733 präglas av uppfattningen att arbetarklassens historia från bevarande- och dokumentationssynpunkt är ett eftersatt

område. Motionärerna önskar ett uttalande från riksdagen att ett arbete snarast måste påbörjas för att dokumentera arbetets historia.

Utskottet anser att en intressant och kulturpolitiskt angelägen fråga aktualiserats i motionen.

Industrins miljöer och de problem som de innebär från såväl bevarande- som dokumentationssynpunkt har under senare år börjat uppmärksammas alltmer. Liksom inom kulturminnesvården i övrigt arbetar man inte längre med målsättningen att enbart bevara enstaka minnesmärken. Intresset har i allt högre grad kommit att riktas mot miljöer och områden, som ger en bild av de sociala villkoren för olika grupper i äldre tid. Sveriges bidrag till den internationella debatten om industriminnesvårdsfrågor är den tyngd man önskat ge åt de sociala aspekterna och en mångsidigt inriktad verksamhet. Den aktivitet som bedrivs i Sverige gäller således inte enbart dokumentation av teknisk utrustning, byggnader och miljöer utan framför allt en kartläggning av den fysiska miljön som ett uttryck för den arbetande människans villkor i ett historiskt perspektiv. Som exempel kan nämnas ett forskningsprojekt vid universitetet i Stockholm som behandlar industriarbetarklassens uppkomst. I ett antal delrapporter har industriarbetarnas villkor mellan åren 1850 och 1914 blivit belysta. Vid universitetet i Uppsala förbereder en grupp forskare ett tvärvetenskapligt projekt som gäller industrialiseringsprocessen och miljöförändringar i Gävleborgs län. Utskottet har också uppmärksammat att den gamla industrimiljön i Norrköping – det s. k. industrilandskapet vid Strömmen – genom ett lokalt initiativ planeras bli föremål för åtgärder i syfte att för en bredare allmänhet levandegöra äldre tiders arbetsprocesser och utvecklingen av desamma. I anslutning till detta arbete pågår upprustning av ett stadshistoriskt museum som processmässigt och historiskt kommer att skildra industrialismens och det moderna samhällets uppkomst och tillväxt.

Det är uppenbart att intresset att spegla industrimiljöer och att ge en bild av de sociala villkoren för olika grupper i äldre tid under senare år har fått en allt vidare spridning. Musei- och utställningsverksamhet kring industriminnesvårdsfrågor kan noteras i detta sammanhang. Vidare har studiecirklar och massmedierna stimulerat till brett upplagda studier av hembygden – en hembygd som ofta varit identisk med industrialismens samhällen.

Arbetarrörelsens arkiv, som sprider kunskap om och tillhandahåller material om arbetarrörelsen, har under de fem senaste åren fått en väsentlig ökning av statsbidraget, nämligen från 268 000 kr. budgetåret 1973/74 till 949 000 kr. innevarande budgetår.

Utskottet anser sig kunna konstatera att ett omfattande forsknings- och dokumentationsarbete pågår med målsättningen att från olika aspekter belysa arbetets historia och villkor. En märkbar tyngdpunktsförskjutning sker också f. n. mot en inriktning på dokumentation av den art som förespråkas i motionen 1977/78:733. Utskottet finner inte anledning för

riksdagen att göra något uttalande i avsikt att styra inriktningen av de aktiviteter som pågår. Yrkande 1 i motionen 1977/78:733 avstyrks därför.

Med anledning av yrkandet om utredning får utskottet erinra om att Nya arbetsrättskommittén i oktober 1977 i delbetänkandet (Ds A 1977:4) "Fackliga förtroendemän, möten på betald arbetstid och arbetslivsforskning" redovisat förslag om bl. a. forskares rätt till tillträde till arbetsplatserna. I arbetsmarknadsdepartementet förbereds f. n. proposition med anledning av kommitténs förslag. Med hänsyn härtill och då utskottet inte heller i övrigt funnit tillräckliga skäl för en särskild utredning avstyrker utskottet yrkande 2 i motionen 1977/78:733.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionen 1977/78:733.

Stockholm den 10 oktober 1978

På kulturutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Per Olof Sundman (c), Tore Nilsson (m), Ingemar Leander (s), Olle Eriksson (c), Åke Green (s), Tyra Johansson (s), Karl-Eric Norrby (c), Lars-Ingvar Sörenson (s), Hans Alsén (s), Kerstin Göthberg (c), Catarina Rönnung (s), Gunnar Richardson (fp), Lars Ahlmark (m) och Börje Stensson (fp).

GOTAB 58560 Stockholm 1978